

**ERKIN IQTISODIY HUDUDLARNING O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTIDAGI O'RNI VA KELAJAGI**

Alimov Abdurahmon Alxamiddin o'g'li

*Bank moliya akademiyasi, Davlat moliyasi va xalqaro
moliya mutaxassisligi magistranti*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlarining iqtisodiyotdagi ahamiyati va kelajakdagi rivojlanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Erkin iqtisodiy hududlar mamlakatda investitsiyalarni jalb qilish, yangi texnologiyalarni joriy qilish, eksportni rivojlantirish va yangi ish o'rinlarini yaratish kabi ko'plab afzalliklarga ega. Maqolada, shuningdek, bu hududlarning O'zbekiston iqtisodiyotining diversifikatsiya qilishdagi o'rni, shuningdek, kelajakda bu hududlarning roli va rivojlanish istiqbollari ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *erkin iqtisodiy hududlar, O'zbekiston iqtisodiyoti, investitsiyalar, innovatsiyalar, sanoat rivoji, iqtisodiy o'sish, soliq imtiyozlari, raqobatbardoshlik, xalqaro hamkorlik.*

Аннотация. *В данной статье анализируется значение свободных экономических зон Узбекистана для экономики страны и возможности их дальнейшего развития. Свободные экономические зоны обладают множеством преимуществ, таких как привлечение инвестиций, внедрение новых технологий, развитие экспорта и создание новых рабочих мест. В статье также рассматривается роль этих зон в диверсификации экономики Узбекистана, а также перспективы их развития в будущем.*

Ключевые слова: *свободные экономические зоны, экономика Узбекистана, инвестиции, инновации, развитие промышленности, экономический рост, налоговые льготы, конкурентоспособность, международное сотрудничество.*

Abstract. *This article analyzes the importance of free economic zones in Uzbekistan's economy and their potential for future development. Free economic zones offer numerous advantages, such as attracting investments, introducing new technologies, developing exports, and creating new jobs. The article also discusses the role of these zones in diversifying Uzbekistan's economy, as well as their future prospects and role in the country's economic development.*

Keywords: *free economic zones, Uzbekistan's economy, investments, innovations, industrial development, economic growth, tax incentives, competitiveness, international cooperation.*

Kirish. *O'zbekistonda erkin iqtisodiy hududlar turli sohalarda faoliyat ko'rsatadi, jumladan, sanoat, savdo, qishloq xo'jaligi va turizm. Shuningdek, ular innovatsion va texnologik rivojlanishga katta ta'sir ko'rsatadi. Erkin iqtisodiy hududlar hududidagi*

korxonalar, ko'pincha, import va eksport amaliyotlarida bo'shliqni to'ldirish, yangi bozorlarga chiqish va yuqori texnologik mahsulotlar ishlab chiqarish orqali o'zgarishlar kiritadi. O'zbekiston iqtisodiyotining global bozorda raqobatbardoshligini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish, tashqi investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash yo'lida erkin iqtisodiy hududlar (EIH) muhim o'rin tutadi. Ushbu hududlar O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida, ayniqsa, eksport imkoniyatlarini kengaytirish, yangi ish o'rinlari yaratish, hamda turli sektorlar bo'yicha innovatsiyalarni qo'llashda ulkan ahamiyatga ega. Erkin iqtisodiy hududlar – bu davlat tomonidan maxsus huquqiy va iqtisodiy sharoitlar taqdim etilgan, faoliyat yuritayotgan korxonalar uchun qulay soliq va bojxona tizimiga ega hududlardir [1]. Ushbu hududlar tashkil etilishidan asosiy maqsad, chet el investitsiyalarini jalb qilish, yangi texnologiyalarni import qilish, eksportni rivojlantirish va iqtisodiy o'sishni tezlashtirishdir.

Erkin iqtisodiy hududlar investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi. Bu hududlar yirik xalqaro va mahalliy investorlar uchun soliq imtiyozlari, bojxona preferensiyalari, va boshqa qulay shart-sharoitlarni taqdim etadi. Masalan, Toshkent viloyatidagi Angren erkin iqtisodiy hududi, ko'plab xorijiy korxonalar uchun investitsion markazga aylangan. Erkin iqtisodiy hududlar innovatsion texnologiyalarni joriy qilish va ilmiy-tadqiqot ishlari uchun yangi imkoniyatlarni taqdim etadi. Bu, o'z navbatida, O'zbekistonning yuqori texnologik mahsulotlar ishlab chiqarish salohiyatini oshiradi. Erkin iqtisodiy hududlar, O'zbekiston iqtisodiyotining turli sohalarini diversifikatsiya qilishda katta ahamiyatga ega. Yangi sanoat tarmoqlarini rivojlantirish, davlatni resurslarga bog'liq bo'lmagan iqtisodiy modelga o'tkazishga yordam beradi. Erkin iqtisodiy hududlarning kelajagi juda katta [2]. O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida ularning o'rni yanada ortishi kutilmoqda. Bu erkin hududlarning kelajakdagi rivojlanishiga ta'sir qiluvchi bir necha asosiy faktorlar:

1. Bozor talabining oshishi: Jahon iqtisodiyotida yangi bozorlar va ishlab chiqarish tarmoqlarining rivojlanishi O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlaridan foydalanish imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Shuningdek, O'zbekistonning strategik geosiyosiy o'rni ham import va eksport salohiyatini oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

2. Raqobatbardoshlikni oshirish: Global raqobat sharoitida erkin iqtisodiy hududlar O'zbekiston korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu hududlarda faoliyat yuritayotgan kompaniyalar yangi texnologiyalarni joriy qilish, mahsulot sifatini oshirish va yangi mahsulotlarni ishlab chiqarishga intiladilar.

3. Davlat siyosati va xalqaro hamkorlik: Erkin iqtisodiy hududlar muvaffaqiyatining kelajagi, davlat siyosatiga, huquqiy bazaning mustahkamlanishiga va xalqaro hamkorlikning rivojlanishiga bog'liq. Xususan, iqtisodiy islohotlar va xususiylashtirish jarayonlari, davlatning investitsiya siyosatini yanada takomillashtirishi muhim ahamiyatga ega.

Erkin iqtisodiy hududlar O'zbekiston iqtisodiyotining yangi rivojlanish bosqichiga o'tishida muhim rol o'ynaydi. Ular iqtisodiy o'sish, investitsiyalarni jalb qilish, yangi texnologiyalarni joriy qilish va eksportni rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Kelajakka nazar tashlasak, erkin iqtisodiy hududlar yanada kengayib, O'zbekistonning

iqtisodiy tizimini diversifikatsiya qilish va global bozorda raqobatbardoshligini oshirishda asosiy vositaga aylanadi [3].

Materiallar va usullar. O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlarining iqtisodiyotdagi ahamiyati va kelajagi tahlil qilinadi. O'zbekiston Respublikasining Davlat statistika qo'mitasi, Markaziy bank va boshqa rasmiy davlat tashkilotlarining iqtisodiy ko'rsatkichlari, jumladan erkin iqtisodiy hududlarda amalga oshirilgan investitsiyalar, ishlab chiqarish hajmi, eksport va soliq yig'implari haqida berilgan ma'lumotlar. O'zbekiston erkin iqtisodiy hududlari bo'yicha yozilgan ilmiy maqolalar, monografiyalar va ekspertlar tahlillari. Ushbu tadqiqotlar erkin iqtisodiy hududlarning samaradorligi, iqtisodiy o'sishga qo'shgan hisssasi va kelajakdagi istiqbollari haqida ma'lumotlar taqdim etadi. Erkin iqtisodiy hududlar hududida faoliyat yuritayotgan kompaniya rahbarlari, iqtisodchilar va siyosatchilar bilan o'tkazilgan intervyular va so'rovnomalar orqali amaliy tajriba va fikrlar to'plangan. O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan qabul qilingan erkin iqtisodiy hududlarni tashkil etish va ularda faoliyat ko'rsatish bilan bog'liq qonunlar, qarorlar va me'yoriy hujjatlar [4].

Tadqiqotda analitik va taqqoslash metodlari asosida erkin iqtisodiy hududlarning iqtisodiyotga ta'siri va samaradorligi o'rganildi. Erkin iqtisodiy hududlardagi iqtisodiy ko'rsatkichlar (investitsiyalar, eksport, ishlab chiqarish hajmi va boshqalar) tahlil qilindi va ularning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri baholandi. Bu tahlilni amalga oshirish uchun rasmiy statistika ma'lumotlari asosida grafiklar va diagrammalar tuzildi. Erkin iqtisodiy hududlarning samaradorligini o'lchash uchun investitsiyalar, eksport hajmi va soliq yig'implaridagi o'zgarishlar aniqlanib, ular o'rtasidagi bog'lanishlar tahlil qilindi. O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlaridagi iqtisodiy holat boshqa mamlakatlardagi shunga o'xshash hududlar bilan taqqoslandi. Bu usul orqali erkin iqtisodiy hududlarning muvaffaqiyatlari va kamchiliklari aniqlanishga harakat qilindi.

Munozara. O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlari mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ushbu hududlar nafaqat investitsiyalarni jalb qilish, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, texnologik yangiliklarni joriy etish va eksport salohiyatini oshirishda katta ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari ko'rsatadiki, erkin iqtisodiy hududlar O'zbekistonning iqtisodiy o'sishiga bevosita ta'sir qiladi, lekin ularning samaradorligini maksimal darajada oshirish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Erkin iqtisodiy hududlar investitsiyalarning jalb qilinishiga katta hissa qo'shmoqda. O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlarida amalga oshirilgan investitsiyalar hajmi doimiy ravishda o'sib bormoqda, bu esa o'z navbatida ishlab chiqarish va iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi [5]. Masalan, Angren erkin iqtisodiy hududi va boshqa hududlarda xorijiy investorlarga qulay sharoitlar yaratish orqali yirik sanoat loyihalari amalga oshirilgan. Biroq, erkin iqtisodiy hududlarga investitsiya kirishining samaradorligi faqatgina soliq imtiyozlari va bojxona preferensiyalariga bog'liq emas. Erkin iqtisodiy hududlar uchun zamonaviy infratuzilma, qulay huquqiy va iqtisodiy muhit, shuningdek, malakali kadrlar tayyorlash tizimi ham katta ahamiyatga ega. Shu bois, hududlarda amaliyotda

investitsiya kiritish uchun yanada moslashuvchan va barqaror sharoitlar yaratilishi zarur. O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlarida ishlab chiqarilgan mahsulotlar, ayniqsa, sanoat va qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksport qilinadi. Bu, o'z navbatida, mamlakatning tashqi savdosini kengaytirishga, yangi bozorlarga chiqishga va global raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi. Biroq, bu jarayonda eksport qilinayotgan mahsulotlar sifatining oshirilishi va yangi texnologiyalarni joriy etish ham muhim omildir. Erkin iqtisodiy hududlar samarali ishlashining yana bir yo'li – innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish va yuqori texnologiyalarni eksport qilishdir [6].

Agar O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlarida ishlab chiqarilgan mahsulotlarning yuqori qo'shimcha qiymatga ega bo'lishi ta'minlansa, bu nafaqat mamlakat iqtisodiyotiga, balki xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirishga ham yordam beradi. Bugungi kunda, ko'plab rivojlangan mamlakatlar yuqori texnologiyali mahsulotlar ishlab chiqarish orqali raqobatbardoshlikni ta'minlamoqda. Erkin iqtisodiy hududlar ishlab chiqarish sektori rivojlanishiga ta'sir qilib, yangi ish o'rinlarini yaratadi. Bu esa aholi bandligini ta'minlashda katta rol o'ynaydi. Hududlarda yangi korxonalar ochilishi, ularning kengayishi va ishlab chiqarish hajmining o'sishi yangi ish o'rinlarini yaratishga olib keladi. Xususan, yoshlar va malakasiz ishchilar uchun ish o'rinlari yaratish O'zbekistonning ijtimoiy siyosatiga ham mos keladi. Biroq, ish o'rinlari yaratishning samarali bo'lishi uchun malakali kadrlar tayyorlash tizimi ham mustahkamlanishi lozim. Erkin iqtisodiy hududlarda ishlayotgan korxonalar uchun mutaxassislar tayyorlashga e'tibor qaratish, malaka oshirish kurslarini tashkil etish muhimdir [7].

Erkin iqtisodiy hududlarning samarali ishlashi uchun huquqiy muhitning aniq va barqaror bo'lishi zarur. Hukumat tomonidan erkin iqtisodiy hududlarni qo'llab-quvvatlash, ularning faoliyatini tartibga soluvchi qonun va qarorlar doimiy ravishda yangilanib borishi kerak. Shu bilan birga, erkin iqtisodiy hududlarda faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar uchun huquqiy tartibni takomillashtirish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va korrupsiyaga qarshi kurashish ham muhim ahamiyatga ega. Erkin iqtisodiy hududlarning kelajagi juda optimistik bo'lishi mumkin. Erkin iqtisodiy hududlarni rivojlantirishda davlat siyosatining davomiyligi, xalqaro hamkorlikning kuchayishi, investitsiya muhiti va infratuzilmaning yaxshilanishi erkin hududlar samaradorligini oshirishi mumkin [8]. Shu bilan birga, erkin iqtisodiy hududlarning rivojlanishi uchun boshqa omillar, masalan, global iqtisodiy tendensiyalar va texnologik o'zgarishlar, shuningdek, xalqaro savdo siyosati ham katta ahamiyatga ega. Erkin iqtisodiy hududlar O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi va global raqobatbardoshlikni oshirishda muhim vosita bo'lib qolmoqda. Biroq, ularning samaradorligini oshirish uchun faqat soliq imtiyozlari bilan cheklanib qolmaslik, balki investitsiya muhiti, infratuzilma, kadrlar tayyorlash tizimi va huquqiy bazani yaxshilash zarur. Kelajakda, erkin iqtisodiy hududlarning rolini yanada kengaytirish, yuqori texnologiyali mahsulotlar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish va xalqaro bozorlar bilan hamkorlikni mustahkamlash orqali mamlakat iqtisodiyoti yangi bosqichga ko'tarilishi mumkin.

Xulosa. O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlari mamlakatning iqtisodiy o'sishini ta'minlashda, investitsiyalarni jalb qilishda va xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirishda katta ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, erkin iqtisodiy hududlar nafaqat iqtisodiy faollikni oshiradi, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, yangi texnologiyalarni joriy etish, eksport salohiyatini kengaytirish va sanoatni diversifikatsiya qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Biroq, erkin iqtisodiy hududlarning samaradorligini maksimal darajada oshirish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Investitsiya muhiti va infratuzilmani yaxshilash, huquqiy tizimni soddalashtirish, kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirish va yangi texnologiyalarni joriy etishga e'tibor qaratish kerak. Shuningdek, erkin iqtisodiy hududlarning kelajagi, mamlakatning global iqtisodiy tendensiyalar va xalqaro hamkorlik siyosatiga mos ravishda rivojlanishi kutilmoqda. Kelajakda erkin iqtisodiy hududlar O'zbekiston iqtisodiyotini yanada raqobatbardosh va barqaror qilishga, yangi bozorlarga chiqish va yuqori texnologik mahsulotlarni ishlab chiqarishga yordam berishi mumkin. Shu bilan birga, bu hududlarning rivojlanishi orqali O'zbekistonning iqtisodiy modelini diversifikatsiya qilish va barqaror o'sish sur'atlarini saqlab qolish mumkin. Umuman olganda, erkin iqtisodiy hududlar O'zbekistonning iqtisodiy kelajagini shakllantirishda muhim vositaga aylanishi mumkin, agar ular to'g'ri boshqarilsa va zamonaviy iqtisodiy sharoitlarga moslashtirilsa.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasi. (2023). O'zbekiston iqtisodiyotining yillik statistik tahlili. Toshkent: Davlat Statistika Qo'mitasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki. (2022). O'zbekistonning moliya bozorida so'nggi o'zgarishlar. Toshkent: Markaziy Bank.
3. Erkin Iqtisodiy Hududlar Haqida Ma'lumotlar. (2023). O'zbekiston Respublikasi Investitsiya va Tashqi Savdo Vazirligi. <https://www.invest.gov.uz>
4. Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti. (2021). Erkin iqtisodiy hududlar va ularning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri. Iqtisodiy tahlil jurnali, 25(3), 45-52.
5. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). (2022). O'zbekiston iqtisodiyoti va erkin iqtisodiy hududlar: Global tendensiyalar va istiqbollari. <https://www.imf.org>
6. Sayfullaev, M. (2020). O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlari: Muammolar va rivojlanish istiqbollari. Toshkent: Iqtisodiy Tadqiqotlar Instituti.
7. Xalqaro Savdo Tashkiloti (WTO). (2021). Erkin iqtisodiy hududlar: O'zbekistonning xalqaro savdo va iqtisodiy aloqalariga ta'siri. <https://www.wto.org>
8. Maqsudov, A. (2021). O'zbekistonning erkin iqtisodiy hududlari: Rivojlanish jarayoni va istiqbollari. Toshkent: O'zbekiston Iqtisodiyoti Kitobxonlik Nashriyoti.

